

dedicat a estudis bizantins. Aquest es va celebrar a Bucarest els dies 14 a 26 d'abril de 1924 sota la presidència del mateix Prof. Jorga. Apart de l'adhesió de l'INSTITUT, hem de recordar ací l'assistència del President de la nostra Secció, senyor J. Puig i Cadafalch, el qual presidí alguna de les seves sessions i llegí una memòria: *Contribution à l'étude de l'origine des églises moldaves*, de la qual hem parlat anteriorment.

També el senyor A. Rubió i Lluch trameté al Congrés un treball relatiu a un *Episodi de la història dels Navarresos a Grècia*, o sigui la conquesta de Tebes en 1379 per Joan d'Urtubia.

Esmentarem d'altra banda, per tal com es refereix a història catalana, la memòria del Professor de la Universitat de Cluj, Constantí Marinescu, sobre *Manuel II Paléologue et les Rois d'Aragon*, de la qual ens ocupem en altre lloc d'aquesta CRÒNICA.

Una bona part de les comunicacions presentades — entre elles les que hem registrat ací — foren publicades en: Académie roumaine, *Bulletin de la section historique*, t. XI (Bucarest, 1924). Vegeu, demés, C. MARINESCU, *Compte rendu du premier Congrès international des études byzantines* (Bucarest, 1925).

El segon Congrés d'Història de la Corona d'Aragó

Quan en 1908 es celebrà a Barcelona el primer Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, dedicat a commemorar el setè centenari de la naixença de l'alt rei Jaume I, fou pres l'acord que el segon congrés es reunís a la ciutat d'Osca i es referís a l'estudi del segle XIIe i primers anys del XIIIe. Aquest congrés tingué lloc, en l'esmentada ciutat aragonesa, els dies 26 a 29 d'abril de 1920. Quaranta-cinc memòries i comunicacions hi foren presentades per erudits i investigadors de diversos indrets, de les quals, set han estat publicades en un primer volum d'actes i memòries del dit Congrés.

El primer dels treballs històrics que figuren en aquest volum és el que sobre *La família de Robert Bordet, lo restaurador de Tarragona* havia deixat escrit, amb destinació al Congrés d'Osca, el nostre eminent company En Joaquim Miret i Sans, qui morí abans de la seva celebració. En el seu treball tractava el Sr. Miret de desfer una confusió de cognoms aplicats per alguns indistintament a una sola família: els tres cognoms Bordet, Aguiló i Tarragona, acumulats tots, erròniament, per determinats historiadors, en la família senyorial de Tarragona, descendent del cavaller normand Robert, restaurador de la dita ciutat. Segons el Sr. Miret, els Aguiló eren diferents dels Bordet, els quals descendien de Robert, el cabdill normand indicat, i canviaren el seu cognom pel de Tarragona en la segona meitat del segle XIIe.

Altres estudis publicats en aquest volum, i que ens limitem a esmentar, són el de *La numismàtica aragonesa del siglo XII*, del Sr. José M. Pinilla; altre sobre *La Campana de Huesca*, del Rdo. Dámaso Sangorrín, i el del Sr. Vicente Lampérez y Romea, que presenta *El castillo-abadía en la región pirenaica española*, assenyalant que aquest tipus institucional-arquitectònic del castell-abadía és propi del vessant pireneic navarrès-aragonès-català en els segles IXe al XIIIe.

Particular referència mereixen les importants monografies del Sr. Bonilla Sanmartín sobre *El derecho aragonés en el siglo XII*; del Sr. Ricard del Arco, *Huesca en el siglo XII (Notas documentales)*, i del Sr. Giménez Soler, *La frontera catalano-aragonesa*. La primera d'aquestes monografies és una molt remarcable i ben documentada contribució a l'estudi del dret aragonès anterior a la compilació foral de Vidal de Canyelles; va seguida d'un apèndix de més de cinquanta documents, entre els quals hi ha alguns del monestir de Labaix referents a la família d'Erill en el segle XIIe, que el Prof. Bonilla degué utilitzar com altres de ribagorçans anteriors, en tant que elements representatius d'un dret intermedi entre el dels països estrictament aragonesos i el dels estrictament catalans. Les notes documentals relatives a la ciutat d'Osca en el segle XIIe constitueixen també un treball important i força complet que fa honor al seu autor, el conegut historiador d'aquella vella i interessant ciutat, Sr. Arco. L'estudi del Sr. Giménez Soler mereixeria un examen detingut i un comentari extens; diguem, en termes generals, que està ple d'idees i apreciacions molt suggestives, de les quals algunes les estimem encertades, però altres resulten al nostre entendre equivocades o exagerades, essent sovint producte d'un excessiu apassionament (confessat pel mateix autor); car si bé les hi dona cert escalf i animació, les porta més enllà dels límits justos i adequats, almenys segons la nostra lleial opinió. Posem alguns exemples: Que un comte d'Urgell figuri en un diploma de Ramir *el Monjo* com a senyor de Bolea, no vol dir que el comtat d'Urgell fos llavors més o menys aragonès. Els comtes de Foix posseïren a Catalunya, en els darrers segles

de l'Edat Mitjana, un patrimoni important que els féu figurar entre els principals magnats catalans, i a ningú se li ocorre per això considerar com a català el comtat de Foix. (I el mateix que diem d'Urgell podríem dir del Pallars, aproximadament.) El comtat d'Urgell, justament, des de Guifré *el Pilós* estigué en mans de la família de Barcelona. Guifré I i Borrell II regiren conjuntament els dos comtats de Barcelona i Urgell; i els altres comtes urgellitans es distingiren sempre per la gran amistat i cooperació que prestaren als comtes barcelonesos, tan emparentats amb ells. Que hi hagué un comte d'Urgell, dit el de Barbastre qui va intervenir a favor del rei d'Aragó en la lluita contra els musulmans? També en aquesta ocasió ajudaren al rei aragonès altres magnats catalans i diversos senyors francesos. I en la sèrie dels comtes urgellitans més d'un n'hi hagué, per altra part, que, per raó d'enllaços familiars, actuà a Castella. Però l'acció constant i fonamental que la dinastia urgellitana desenrotllà dintre el nostre país fou gairebé sempre en col·laboració estreta amb els comtes de Barcelona, amb els quals tenia l'enllaç no sols del parentiu, sinó també de la comunitat fonamental originària. En el problema de la reconquesta de Lleyda en relació a la incorporació d'aquesta ciutat a Catalunya o Aragó, el senyor Giménez Soler, tractant d'impugnar la catalanitat de Lleyda, addueix alguna prova que no és pas admissible, com per exemple la que esmenta de l'*Instrumentum de dessensionibus et quaerimoniis inter majores cives et populum Ilerdae promotis*, on s'estableix que els qui siguin elevats a certes magistratures hauran de jurar «tot mantenint llur fidelitat al rei d'Aragó». Podem ben dir, en contra de l'argument del senyor Giménez Soler, que són nombrosos els documents o textos d'indubitable caràcter català on el monarca és esmentat sols amb el títol de rei d'Aragó, com a primer de la sèrie dels seus títols. En aquesta qüestió de la catalanitat de Lleyda i amb relació a la tesi del Sr. Giménez Soler, podem dir, amb Rovira i Virgili, que no veiem cap inconvenient a reconèixer la part de veritat que hi ha en les alegacions respecte que al principi hi va haver una indeterminació de frontera i un cert flotament del caràcter jurídic de la Lleyda reconquistada, la qual rebé alhora influències catalanes i aragoneses; però en concretar-se i destriar-se les dues entitats nacionals, Lleyda, per la seva indiscutible catalanitat lingüística, gravità, com tota la seva comarca, cap a Catalunya i de Catalunya formà part sempre més. L'elogi que el Sr. Giménez Soler fa de la política i de la personalitat del comte Ramon Berenguer IV de Barcelona la subscriu íntegra; però no compartim, en canvi, els seus atacs contra el rei Jaume, encara que reconeguem algunes greus equivocacions i debilitats d'aquest. Ens sembla extraordinàriament injusta la desvaloració que pretén fer el Sr. Giménez Soler de la personalitat i del conjunt de l'obra de govern del rei Conqueridor. La conclusió que treiem de la lectura del treball del Sr. Giménez és que molt hi ha a revisar realment en la qüestió que ha plantejat, i que si bé varies de les consideracions que exposa podran ésser acceptades o almenys hauran d'ésser tingudes en compte, altres, escrites amb més fogositat que comprovat fonament, no se sostindran pas en definitiva. Cal agrair-li, tan mateix, que hagi remogut problemes que, malgrat llur interès, estaven en certa manera estancats o eren massa rutinàriament explicats per historiadors nostres.

El tercer Congrés d'Història de la Corona d'Aragó

En el Congrés d'Osca va ésser acordat que el tercer d'aquests Congressos es celebrés a València i que la seva organització fos encomanada al «Centre de Cultura Valenciana». Així es féu; i en la dita ciutat va tenir lloc, durant els dies 1 a 6 de juliol de 1923, el Congrés dedicat a l'estudi del període històric comprès entre la mort de Jaume *el Conqueridor* i la proclamació del rei Ferran *d'Antequera*.

El primer volum d'actes i memòries d'aquest Congrés ha estat publicat en 1925. Per altra part, sabem que està ja en premsa el segon, en el qual, entre altres treballs, hi haurà un estudi del malaguanyat Mossèn Manuel Betí, referent al Maestrat com estat pontifici del papa Pere de Luna, i el documentadíssim *Itinerari de l'infant Joan*, redactat per l'infadigable investigador En Daniel Girona Llagostera. Dels articles i monografies editats en el primer volum del Congrés de València, després de fer esment dels següents: *Sobre un síntoma mental de Giner Rabaça*, per P. Gómez Martí (treball referent al compromissari valencià de Casp, que fou declarat mentalment incapaç per a prendre part en les deliberacions d'aquell Compromís); *La ciudad aragonesa predilecta del rey Pedro IV*, per Ricard del Arco; *Concessioniones y privilegios que los reyes de Aragón y Valencia otorgaron a Villarreal (1273-1412)*, per B. Traver García; *Biografía del Venerable D. Francisco Fernández Pérez de Aranda*, per Manuel Esteban, i *Colección de documentos inéditos del Archivo Municipal de*